

PESA INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL STUDIES

PESA ULUSLARARASI
SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ

December 2017, Vol:3, Issue:4
e-ISSN: 2149-8385

Aralık 2017, Cilt:3, Sayı 4
p-ISSN: 2528-9950

journal homepage: www.sosyalarastirmalar.org

Çocuklara Mahsus Gazete’de Çıkan İlk Çocuk Oyunu ve Değerler Eğitimi First Children Play Published in Newspaper for Children and Values Education

Refika ALTIKULAÇ DEMİRDAĞ

Yrd. Doç. Dr., Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, raltikulac@yahoo.com

<https://doi.org/10.25272/j.2149-8385.2017.3.4.14>

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Geliş 20 Ekim 2017
Kabul 9 Kasım 2017

Anahtar Kelimeler:

Çocuk Oyunu, “Namus ve Zaruret”,
Değerler Eğitimi.

© 2017 PESA Tüm hakları saklıdır

ÖZET

Çocuklar için yazılan ilk edebî eserler Tanzimat döneminde kaleme alınmıştır. Tiyatro sanatına ve oyun yazarlığına çok önem verilen bu dönemde çocuklar için tiyatro eserleri yazılması ihtiyacı da göz ardı edilmemiştir. Çocuklara Mahsus Gazete’de yayınlanan “Namus ve Zaruret” adlı uyarılama çocuk oyununun yayınlanan ilk eser olduğu kaydedilmektedir. 17 Aralık 1896’da yayınlanan oyunun yazarı Charles Lauren’dir. Tercüme eden ise Mekteb-i Terakki mezunlarından Selanikli İsmail Ata’dır. Ayrıca İsmail Ata, oyunu tercüme etmekle kalmamış aynı zamanda uyarılama da yapmıştır. Bu dönemde öncelikli yaygın eğilimlerinden birinin uyarılama oyunlar olduğu bilinmektedir. “Namus ve Zaruret”in konusu eğitimin ve çalışmanın faydaları üzerine kurulmuştur. Beş meclisten oluşan bu kısa oyunda verilen mesajların basit ve anlaşılır olması tercih edildiğinden oyunun sanatsal yönünün oldukça geri planda kaldığı söylenebilir. Dönemin tiyatro anlayışı ve halkı tiyatro yoluyla eğitime amacı göz önünde bulundurulduğunda bu oyunun neden tercih edilen ilk çocuk oyunlarından biri olduğu anlaşılabilir. Biz bu çalışmamızda “Namus ve Zaruret” adlı eserde çocuklara verilmek istenen değerler konusunu inceleyeceğiz. Böylece Tanzimat Dönemi edebiyatının ilkeleriyle örtüşen bir oyun olup olmadığını da ortaya koymaya çalışacağız. Ayrıca oyunun Osmanlıcadan çevriyazısı da ek olarak verilmektedir.

ARTICLE INFO

Article History:

Received 20 Oct 2017
Accepted 9 Sep 2017

ABSTRACT

The first literary works written for children have put down on paper in the Tanzimat period. The need for children to write theater works has not been overlooked in this period where theater art and game writing are very important. The adaptation named "Namus and Zaruret" published in Newspaper for Children is recorded that it is the first work published for children's play. Charles Lauren was the author of the game on December 17, 1896. The translator is Ismail Ata from Thessaloniki from Mekteb-i Terakki graduates. In addition, Ismail Ata has not only translated the game but also adapted it. It is known that one of the main prevailing trends in this period is adaptation games. The theme of "Namus and Zaruret" is based on the benefits of training and study. In this short game consisted of five sections, it can be said that the artistic direction of the game is quite backward since it is preferred that the messages given are simple and understandable. It can be understood that this game is one of the first children's games to be preferred when the theater understanding of the period and the purpose of educate the public by theater is taken into consideration. In our study, we will examine the values to be given to children in the work named "Namus and Zaruret". Thus, we will try to show whether it is a game which overlaps with the principles of Tanzimat period

---

literature. In addition, the game's transcription from Ottoman Turkish is given in attachment.

GİRİŞ

Çocuk edebiyatının önemi tüm dünyada olduğu gibi Osmanlı İmparatorluğu'nda da göreceli olarak geç fark edilmiştir. Çocuk edebiyatına ilgi öncelikle çeviri ve uyarlama eserlerde kendini göstermektedir. Bazı çeviri eserlerin çocuk eğitiminde kullanılabileceği fikri Tanzimat döneminde dile getirilmiştir. Bu konuda Namık Kemal'in Fenelon'un *Telemak* çevirisi için söyledikleri konumuz açısından anlamlıdır¹.

Tanzimat yazarları çocuklar için yazılan eserlerin öncelikle çocukların eğitilmesinde bir araç olarak kullanılmasını isterlerken elbette sanat yönünü ıskalama riskiyle yüz yüze kalmışlardır. Nitekim ilk eserlerin içeriklerine verilen önem ne yazık ki estetik değer bakımından ikinci plana itilmiştir. Bu eğilimi ilk çocuk oyunlarında da görmekteyiz. Çocuklar için çıkan dergilerde edebiyat tarihimize giren ilk çocuk tiyatrolarına rastlamaktayız. Bu eserlerden *Çocuklara Mahsus Gazete*'de yayınlanan "Namus ve Zaruret" adlı uyarlama çocuk oyununun yayınlanan ilk eser olduğu kaydedilmektedir. 17 Aralık 1896'da yayınlanan oyunun yazarı Charles Lauren'dir. Tercüme eden ise Mekteb-i Terakki mezunlarından Selanikli İsmail Ata'dır. Ayrıca İsmail Ata, oyunu tercüme etmekle kalmamış uyarlama da yapmıştır. "*Çocuklara Mahsus Gazete*'den önce çıkmış hiçbir çocuk dergisinde çeviriye bu kadar yer verilmemiştir" (Emiroğlu, 1992: 101). Çeviriye bu kadar çok yer verilmesinin nedeni dönemin koşullarıyla açıklanabilir. Bununla birlikte bu çevirilerden uyarlama yapılarak toplum yapısına uyumlu hale getirilmeye çalışılmış olması da dikkate değer.

"Eski harfli ilk Türkçe çocuk dergileri büyük oranda dergi özellikleri göstermelerine rağmen 'gazete' olarak nitelendirilmişlerdir. Bu çelişki en açık şekilde *Çocuklara Mahsus Gazete* adlandırmasında görülmektedir." (Küçük 2010: 228). Çocuklar için yayınlanan en uzun süreli dergi olan *Çocuklara Mahsus Gazete*'de ilk eserlerin yayınlandığını görmekteyiz. Çocuk tiyatrosunda da bu anlamda derginin öncülük ettiğini söyleyebiliriz.

"Namus ve Zaruret" beş kısa meclisten oluşmakla birlikte oldukça didaktik bir üslupla kaleme alınmıştır. Tanzimat yazarlarının genel olarak halkı tiyatro yoluyla eğitmeyi öncelikli hedef

---

¹ "Namık Kemal, dilimize Yusuf Kâmil Paşa tarafından çevrilen Fenelon'un ünlü romanı *Telemak*'ı anlatırken, bizde eğitim kitaplarının doğrudan ahlâk dersi vermesini eleştirmekte ve Kınalızâde Ali Efendi'nin 16. Yüzyılda yazdığı *Ahlâk-ı Alai* isimli eğitim kitabında verilen öğütlerin ancak suç işlemiş bir çocuğa öğütler gibi olduğunu, oysa *Telemak*'ın eğlendirerek ve dinlendirerek eğittiğini söyler." (Yalçın, Aytas 2012: 24)

olarak belirlediklerini söyleyebiliriz. Dolayısıyla çocuklar için yazılmış oyunlarda da çocuk eğitimi birincil amaç olmaktadır.

“Namus ve Zaruret”in konusu bir babanın oğluna çalışmanın ve dürüstlüğün önemini anlatması ile şekillenmektedir. On iki-on üç yaşlarındaki Şefik, babasına çalışmaktan hoşlanmadığını, tatilin bitmesini hiç istemediğini söyler. Şefik, babası Ali Bey’in çok zengin olduğunu hatırlatarak zenginlerin çocuklarının çalışmaya ihtiyaçları olmadığını iddia eder: “Niçin? Bir adam bu kadar zengin olursa artık onun evladı mektebe gidip de ne yapacak? Mektebe köylü çocukları, kaba ve fakir çocuklar gitmeli ki istikballerini te’min eylemek için bir iki satır yazı yazmak öğrensiner.” Zenginlerle fakirler arasında bir fark olduğunu söyleyerek çocuk bir hata daha yapmış olmaktadır. Bu giriş kısmı çocuk seyircilerin sorunu algılayabilmeleri için yeterince açık bir biçimde verilmiştir. Babası Ali Bey’in nasıl bir tepki vereceği bu noktada önem kazanmaktadır. Ali Bey, “Demek oluyor ki familyalarını beslemek için yalnız fakir adamlar çalışmağa mecburdurlar!” dedikten sonra çocuğu ikna etmek için şunları söyler: “Oğlum, bu fikir zan eylediğin gibi güzel bir fikir değildir. Pederinin bu derece zenginliğine güvenme. Kim bilir, maazallah yangın, iflas gibi bir felaketin zuhuru servetimizi bir anda mahv eyleyebilir. O halde yaşamak için dilenmekten başka çare var mıdır?”. Ali Bey’in bu sözleri üzerine çocuk söylediklerinden pişman olduğunu ifade eder. Fakat düşüncemize göre çocuktaki bu ani değişim inandırıcı bir biçimde gerçekleşmez. Babası tembelliğin kötü olduğunu, tembel insanların yaşlılıklarında tembelliklerinin cezasını mutlaka çekeceklerini anlatınca Şefik ağlayarak babasına hak verir. Artık çalışacağını söyler. Gezilerine devam ederlerken büyük bir zorlukla odun dolu el arabasını çeken Salim adlı bir çocuk karşılına çıkar. Şefik ve babası Salim’le sohbet ettikçe onun hikâyesini öğrenirler. Bir nalincinin yanında çıraklık yapan Salim hasta ve yaşlı dedesiyle birlikte fakirlik içinde yaşamaktadır. Dedesi Ahmet Baba aslında dürüst ve çalışkan bir insanken dolandırılmış ve fakir düşmüştür. Oğlunu da kaybedince torunuyla birlikte kalmış ama hastalandığı için çalışamaz hale gelmiştir. Torunu Salim, çıraklık yaparak ikisinin geçimini üstlenmiş ama okulu bırakmak zorunda kalmıştır. Salim’le babası Ali Bey bu duruma çok üzülürler. Dedesi ile tanıştıktan sonra Ali Bey, Salim’in masraflarını karşılamayı ve onu okula göndermeyi vaat eder. Dedeye torun bu teklife çok sevinirler. Bu arada Ahmet Baba’yı dolandıran adamın da elindeki parayı bir kazada kaybettiğini ve sonunda dilenci olduğunu öğrenirler. Oyunun sonunda da Ali Bey oğluna oyunun başında verdiği mesajı daha etkili bir biçimde tekrarlar:

“Oğlum işte gördüğün veçhile insan hiçbir vakit servetine mağrur olmamalıdır. Zira servet mahv olur. Fakat ilmin mahv olması kâbil değildir. Dünyada bir insan için lâzım

gelen şey namus ve ilm ve ma'rifettir. Bu üç şeyin bir adamda bulunması hazineler cem'inden iyidir. Zirâ hazineler bir günde mahv olur. Fakat namus ve ilim ve ma'rifetin olduktan sonra dahi asârı bâki kalır.”

Bu durumda oyunun iyi ahlâklı olmayı yüceltirken tembelliğe karşı çalışkanlığı ve namuslu olmayı vurguladığını söyleyebiliriz. Bu mesaj oyunda hem açıkça dile getirilmekte hem de olaylar yoluyla benimsetilmeye çalışılmaktadır. Oyunda böylesine açık bir biçimde mesaj verilmesi yolunun tercih edilmesinin hem yazarın üslubu açısından hem de ilk tercüme çocuk eseri olması bakımından bir anlamı olduğunu düşünmekteyiz. Bu anlamın eğitimle olan ilişkisinin oldukça açık olduğu da kuşku götürmez.

Son yıllarda eğitimde “değerler” konusu sık sık dile getirilmektedir. “Değerler eğitimi”nin ne olduğu ya da ne olması gerektiği hakkında da çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. “Değer” kavramının pek çok anlamı olmakla birlikte konumuz açısından öncelikle, “ahlaklı insan”ın vurgulandığını söyleyebiliriz. Fakat bu durumun özellikle eğitim kurumları yoluyla verilmesi tartışmalarında edebi metinlerin kullanımı da söz konusu edilmektedir. Oysa edebiyat tarihi boyunca sanat yoluyla toplumu eğitime misyonu çeşitli sanatçılar tarafından yüklenmiştir. Dolayısıyla hikâyeye, roman ya da tiyatro yoluyla çocuğun eğitilmesi de bu amaçlar arasında yerini almıştır. İncelediğimiz oyunda da doğrudan iletilen mesajlar “iyi ahlaklı” bireyler yetiştirme amacına hizmet eder. Tıpkı Tanzimat döneminde yazılan, hikâyeye ve romanlarda olduğu gibi doğrudan bilgi verme ya da doğrudan nasihat etme yönteminin kullanılması tercih edilebilmektedir. Bunun nedeni edebiyatı “bir rehberlik kaynağı” olarak görmeleridir. Leland Jacop, “Edebiyat, bir kimsenin kendini tanıyarak davranışlarını değiştirmeye yarayacak imkânlar hazırladığı için bir rehberlik kaynağı olarak da hizmet edebilir.” (aktaran Oğuzkan 2010 :7) der. Edebi eserler yoluyla çocukların da görmedikleri hayatlar hakkında bilgi sahibi olmaları bizzat kendi hayatlarını doğru algılayabilmeleri için edebiyat yoluyla rehberlik edilmesi tercih edilebilmektedir.

Edebi metinlerde açık iletiler verilmesi genellikle tercih edilmeyen bir tutumdur. “Öğretme amacıyla hazırlanan bir çocuk kitabında temel amaç, çocuklara, öncelikle bilgi aktarmak, onların doğrudan bilgilenmelerini sağlamaktır. Yazınsal nitelikli bir kitabın amacı ise, çocukların sezme, duyma, düşünme yetilerini geliştirmek, onlara insana özgü duyarlılıklar kazandırmaktır. Bu nedenle, her iki metin, iletileri aktarış biçimleri bakımından birbirinden farklılık gösterir.” (Sever 2008: 140). “Namus ve Zaruret”te özellikle Şefik’in babası ve daha sonra da Salim’in dedesi tarafından verilen doğrudan mesajlar bulunmaktadır. Bu mesajlarda

doğruluk, çalışkanlık ve kimseye minnet etmeme gibi konular dile getirilmektedir. Çocuklara edindirilmeye çalışılan bu değerlerin neler olduğu da eğitim bilimciler ya da eğitim psikologları tarafından tartışılan konulardandır. “Telkin yoluyla değerler eğitimi, öğrencilerin okuma metinleri ve diğer akademik uygulamalarla kendilerine iletilen birtakım değer ve erdemleri sınıf içinde almasıyla gerçekleşir. Bundan dolayı yaklaşımda ahlaki öğretilere yoğun bir şekilde yer veren ve öğrencileri taklide teşvik eden hikâyeler, biyografiler, videolar vb. değer edinme sürecinde bir öğretim aracı olarak kullanılır.” (Aydın, Akyol Gürleri: 66-67). Bu durumda tiyatro yoluyla telkin etme yönteminin amaca hizmet etmesi beklenmektedir. Bu noktada hangi değerlerin çocuklara kazandırılması gerektiği meselesi de önem kazanmaktadır. Bu nedenle değerlerin tanımları ve sınırları da önem kazanmaktadır. Pek çok değer tanımları bulunmakla birlikte genel anlamda kastedilenin, “Özellikle ahlaki davranış konusunda değer, bir kimsenin çeşitli insanları, insanlara ait nitelikleri, istek ve niyetleri, davranışları değerlendirirken başvurduğu bir ölçüt.” (Güngör 2000: 28) olduğunu söyleyebiliriz.

SONUÇ

Çocuklara Mahsus Gazete'de yayınlanan “Namus ve Zaruret” başlıklı uyarılama oyununda konu özellikle çocukları eğitime amacı taşımaktadır. Bu eğitime davranış ve değer kazandırma temelinde şekillenmektedir. “İyi ahlâklı” birey yetiştirme kaygısı ile kaleme alınan oyunda estetik kaygının arka plana itildiği görülmektedir. Dolayısıyla oyunun vermek istediği, “çalışkanlık” dürüstlük”, “aile bağları” gibi değerlerin doğrudan söylenmesi tercih edilmektedir. Bu mesajların doğrudan iletiminin çocuklar üzerinde olumlu bir etki yaratıp yaratmayacağı ayrı bir tartışmanın konusu olup, edebi eserler yoluyla “telkin”, tercih edilen yöntemlerden biridir. İncelediğimiz oyunun kaleme alındığı dönem de göz önüne alındığında ilk oyunun seçiminde bu koşulların da etkisi olduğu unutulmamalıdır.

KAYNAKÇA

- AND, Metin. (1972). *Tanzimat ve İstibdat Döneminde Türk Tiyatrosu 1839-1908*. Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- AYDIN, Mehmet Zeki, AKYOL GÜRLER Şebnem. (2012). *Okulda Değerler Eğitimi Yöntemler Etkinlikler Kaynaklar*. İstanbul: Nobel Yayınları.

EMİROĞLU, Öztürk (1992), *Tanzimat'tan 1928'e Kadar Yayınlanan Çocuk Gazete ve Dergileri Üzerine Bir İnceleme*, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış, Yüksek Lisans Tezi.

GÜNGÖR, Erol. (2000). *Değerler Psikolojisi Üzerine Araştırmalar*. İstanbul: Ötüken Yayınları.

KÜÇÜK, Sena. (2010). "İlk Türkçe Çocuk Dergileri ve Çocuklara Mahsus Gazete". *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Konya.

OĞUZKAN, A. Ferhan. *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Anı Yayıncılık.

SEVER, Sedat. (2008). *Çocuk Edebiyatı*. İzmir: Tudem Yayınları.

YALÇIN, Alemdar. AYTAŞ, Gıyasettin. (2012). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.

EK: Namus ve Zaruret Eşhas

Ali Bey - Zengin bir zat

Şefik - Mahdumu 12-13 yaşında

Ahmet Baba -Salim'in büyük pederi

Salim -Ahmet Baba'nın torunu 12 yaşında

Bir dilenci

Vaka bir kırdı cereyan eder. Sağda bir orman solda mahsuldar bir tarla... Uzakta birkaç ahşap bina görünür.

Birinci Meclis

Ali Bey-Şefik

Şefik - Pederim şu çiçekler üzerinde uçuşan kelebeğe bakınız! İlbaharın şu sevinçli hayvancığını ne kadar severim. Pek bahtiyarım.

Ali Bey - Oğlum bir çocuk daima bu türlü düşünmemeli. Biraz da mektebini, derslerini düşünmelidir.

Şefik - Aman pederim. Bana daha şimdiden mektebi düşündürmeyin.

Ali Bey - Mekteb sözü seni kederlendirdi. Halbuki dört gün (...)n mektebe gitmiyorsun.

Şefik - Ah! Tatilleri ne kadar severim. Arkadaşlarla gezmeğe gitmek, orda eğlencelere bargir koşturmak, buların hiç birisi unutulur şeyler değildir.

Ali Bey - Zannederim ki bu tatil günlerinde (...) olsun eline kitap almadın değil mi?

Şefik - Ne için alayım?

Ali Bey - Tatil olmakla derse çalışmamak mı iktizâ eder?

- Şefik - Pederim, bu güne kadar size bir şey söylemek isterim. Fakat bir türlü cesaret edemiyorum.
- Ali Bey - Ben sana karşımda söz söylettirmeyecek derecede sert bir peder miyim?
- Şefik - Hayır pederim. Siz öyle babalardan değilsiniz. Fakat söyleyeceğim şeyden memnuniyetinizi celb edip etmeyeceğini bilmediğimden böyle söyledim.
- Ali Bey - Ne olur ise olsun söyle. Korkma.
- Şefik - Öyle ise söyleyeyim pederim. Biz zenginiz hem çok zenginiz hatta sabahleyin Azim bahçıvanın karısı diyordu ki, “Bu tarafın en zengin ve itibarlı adamı senin pederindir.”
- Ali Bey - (Kalbi) Boşboğaz! (Cehri) Sonra?
- Şefik - Yani demek isterim ki bu derece zengin olduğumuz halde benim mektebe gitmeme lüzum yoktur.
- Ali Bey - Ne güzel fikir!
- Şefik - Niçin? Bir adam bu kadar zengin olursa artık onun evladı mektebe gidip de ne yapacak? Mektebe köylü çocukları, kaba ve fakir çocuklar gitmeli ki istikballerini te'min eylemek için bir iki satır yazı yazmak öğrensinler.
- Ali Bey - Demek oluyor ki familyalarını beslemek için yalnız fakir adamlar çalışmağa mecburdurlar!
- Şefik - Evet pederim onların çalışmağa ihtiyaçları vardır. Zirâ çalışmazlarsa yiyecek ekmek bile bulamazlar. O halde açlıktan ölecekleri derkârdır.
- Ali Bey - Oğlum, bu fikir zan eylediğin gibi güzel bir fikir değildir. Pederinin bu derece zenginliğine güvenme. Kim bilir, maazallah yangın iflas gibi bir felaketin zuhuru servetimizi bir anda mahv eyler. O halde yaşamak için dilenmekten başka çare var mıdır?
- Şefik - Âh! Bu ciheti düşünmedim. Hakkınız var pederim. Çalışacağım.
- Ali Bey - Evet çalışmalı. Zirâ insan küçükken çalışmağa muktedir olamaz. Tembellik öyle fena bir tabiattır ki insanı dâ'imâ cehâlete, sefalete sevk eder. Sen eğer bugün çalışmazsanız, ihtiyarlığında seni kendisine istinâd-gâh ad' etmek isteyen (...) beğın ne kadar zahmet çekeceğini ne derece elem-nâk olacağını düşünmez misin?
- Şefik - (Gözyaşlarını silerek) Âh pederim hakkınız var. Ne derece fenâ beslemekde olduğumu anladım. Evlâdınızın sizi zahmete sokacak kadar terbiyesiz olduğunu zan etmeniz: söylediklerime nâdim oldum. Şimdiden sonra elimden geldiği kadar çalışacağım.

Ali Bey - Âferin oğlum. Memnun oldum. Fakat ağlamanın lüzumu yok. Gözlerini sil de gezintimize devam edelim. (Bu sırada orman cihetinden küçük arabayı sürükleyip yoluna devam eder.)

Şefik - (Salim'i göstererek) Peder. Bu bi-çare çocuğa bakınız. Terler içinde kalmış. Haydi yanına gidelim belki biraz yardım ederiz.

Ali Bey (Oğlunu kucaklayarak) – İşte böyle merhametli olmalı. Yine memnun oldum evlâdım. Dediğin olsun, gidelim, belki biraz yardım ederiz.

İkinci Meclis

Ali Bey - (Salim'e yaklaşarak merhametli bir nazarla bakmağa başlar.) Dostum bu arabayı nereye sürüyorsun?

Salim - (Mahcûbâne) Efendim, hasta olan büyük pederimin yanına götürüyorum.

Ali Bey - Büyük pederinin ismi nedir?

Salim - Büyük pederimin ismi Ahmet Baba'dır. Aşağıda gördüğünüz şu kulübede dururuz.

Ali Bey - Evet, evet, bizim tarafın en güzel nalincisi Ahmet Baba'yı tanırım. Nasıldır? Bu sıralarda iş buluyor mu?

Salim - Âh zavallı ihtiyar, altı aydan beridir ki yataktan baş kaldıramıyor. Hekimin dediğine bakılırsa bu hastalık çektiği zahmetlerindedir. Bunun doğru olduğunu hüküm ederim, zirâ hakikaten pek bahtsız bir ihtiyardır.

Ali Bey - İştitiğime göre büyük pederin evvelden pek zengin bir adam imiş.

Salim - Evet dediğiniz gibi evvelden pek zengin idi. Fakat işlerini eline teslim eylediği bir adam bütün servetini çalarak firar eyledi. O bizi bu zahmete düşürdü...

Şefik - (Gözlerini silerek) Âh biçâreler!

Salim - Yalnız fakirlik ile kalsa idik yine bahtiyar idik. Fakat bu felâketin üzerinden az bir zaman mürûrunda pederim ve validem de vefat eyledi. İşte bu sırada ihtiyar pederim yatağa düştü.

Ali Bey - Fakat siz hiçbir şey'e teşebbüs eylemediniz mi? Bu herifin familyası, oğulları yok mudur?

Salim - Evet bir karısı ile iki de çocuğu vardır. Fakat merhametsiz herif familyasına hiçbir şey terk etmeksizin kaçtı. Sonra şiddetli bir fırtınada telef olduğu haberini aldık. Evet, cezasını buldu. Zira iyiliğe karşı kemlik eden hiçbir vakit felâh bulamaz.

- Ali Bey - Bu vuku'âtdan sonra büyük pederin nasıl geçinmeğe başladı?
- Salim - Allahın sayesinde bugüne kadar daha aç kalmadı. Ben üzerimize çöken bu felâketi gördüğüm gibi kendi kendime, “haydi bakalım Salim, bugüne kadar dünyada hiçbir kimseye iyiliğin dokunmadı. Halbuki şimdi büyük pederinin ihtiyarlık haliyle çalışmaya iktidarı yoktur. Seni bunca vakit kucağında taşıdı. Büyüttü, terbiye etti. Şimdi onu zahmetden kurtarmak sırası sana geldi” dedim. O günden itibaren şu gördüğünüz küçük ..... geldik. Ben de köyümüzün nalincisi nezdinde çalışmağa başladım. Bu suretle ihtiyat pederimi ve beni dilenmek belasından kurtardım.
- Ali Bey - (Mahdumuna) Nasıl işliyor musun oğlum?
- Salim - Ustam, pederim ile olan dostluğundan dolayı çalıştığımдан ziyade ödüyor. Cuma günleri haftalığımlı alıp pederimin yatağı başına geldiğim vakit bi-çâre ne kadar memnun olur. Gündeliklerimi yatağı üzerine koyduğumda ferahından ağlayarak beni kucaklar. (...) o zamanki sevincimi tarif edemem. Yalnız bir cihetden mükedderim, o da başladığım derslerimi ikmâl edememekliğimdir.
- Ali Bey - (Helecân ile) Evladım! Allah Te'âla hazretleri sana masumiyetinin mükâfatını verecektir. Şimdilik bir mükâfatı al diye (Eline bir altın uzatır)
- Salim - Bunu kabul etmemekte mazûrum. Zirâ büyük pederim bana hiç kimseden bir şey almamamı tenbih eylemiştir.
- Ali Bey - Merak etme. Büyük pederine bu paranın benim tarafımdan geldiğini söylersen seni tekdir eylemez. Fakat sana edeceğim mükâfat yalnız bu değildir. Zira senin için başka bir mükafat hazırladım.
- (Bu sırada Ahmet Baba bastonuna dayanarak bunlara yaklaşır.)

Üçüncü Meclis

Evvelkiler- Ahmet Baba

Ahmet Baba -Oh nihayet buldum.

Salim - Pederim yataktan kalkmağa nasıl cesaret ettiniz. Hekimin sizi yürümekten men ettiğini unuttunuz mu?

Ahmet - Unutmadım oğlum. Fakat senin mu'tadından ziyade geciktiğini gördüğümde meraklandım. Bir belaya düçâr olduğuna hükm ettim. Elimden geldiği kadar acele ederek kalktım. Ve birçok vakit seni etrafımda aradım. (Bir taş üzerine oturarak) Nihayet bulmağa muvaffak oldum.

- Ali Bey - Oğlunuzu bu kadar çok mu seviyorsunuz? (Ahmet Baba kalkmak ister) Yok, yok oturun.
- Ahmet - Ââh ben Salim'i sevmesem kimi seveceğim? Benim anam, babam, oğlum, bütün varlığım Salim'dir. Sabahtan akşama kadar benim için çalışıyor. Bazen bu kadar çalışmamasını söylediğim vakit hiddetlenir. Eğer bir daha böyle söylersem güceneceğini söyler.
- Şefik - (Salim'i kucaklayarak) Benim çalışkan karındaşım!
- Ahmet - Bundan ma'ada köyde herkes kendisini sever. Valideler çocuklarına misâl olarak Salim'i gösterirler. Ve hoca efendi evimizin önünden Salim'e bir selam vermeden geçmez.
- Ali Bey - Bana yalnız mektebe gidemediğimden dolayı mükedder olduğunu söylüyordu.
- Ahmet - Evet doğrudur. Fakat ne yapalım. Başka bir çare var mıdır? Mükedder olmağa hakkı vardır. Zirâ mektebe gidecek olsa pek çok şey öğreneceği aşikârdır.
- Ali Bey - Ahmet Baba. Benim üç-dört ay evvel yaptırdığım evi bilirsiniz. Onu size veririm. Orada oturursunuz, Salim'e gelince onu da bana emniyet edersiniz, kendisini mektebe koyarım ve bu suretle hem siz rahat etmiş olursunuz hem de çocuğun istikbâli te'mîn olunmuş olur.
- Ahmet - (Ağlayarak ve Ali Bey'in ellerini gözyaşlarıyla ıslatarak) Allah bu iyiliğinizin mükâfatını versin. Salim! Efendiye teşekkür etmek yok mu?
- Salim - (Hıçkıra hıçkıra ağlayarak) Âh nasıl teşekkür edeyim, helecandan lâf söylemeye iktidarım yok.
- Ali Bey - Evet bu sükûnetin ma'nasını anlıyorum. Fakat bu gelen adam kimdir? Pek düşküne benziyor.

Dördüncü Meclis

Evvelkiler- Bir Dilenci

- Dilenci - (Paçavralar ile yamanmış bir esvap, uzun bir sakal. Ayakları çıplak olduğu halde bir oduna dayanarak zahmetle bunlara yaklaşıyor.) Zahmet ve yorgunluk beni pek ziyade yordu. Bundan mâ'adâ iki gün var ki açım. Allah için olsun bir parça ekmek bir yudum su verin.

AHMET - Bu herifi tanıyacağım geliyor. (Dilenciye dikkatli dikkatli bakmağa başlar) Âh! Sen misin? (Ali Bey ve mahdumuna) Efendiler işte bizim sefâletimize bâ'is olan adam. Benim elli senelik sa'yimin mahsûlünü mahv eden nasıl, Allah büyüktür. Kimsenin hakkını kimsede bırakmaz.

Dilenci - Evet sizin mallarınızı çalan, sefâletinize sebep olan alçak benim. Fakat işte görüyorsunuz. Ne derece sefalette bulunduğumu anlıyorsunuz. Firâr eylediğim vakit bindiğim vapur battı. Kendim dalgalar arasından cezamı çekmek için kurtuldum. İşte iki gün var ki aç geziyorum. Yürümeye iktidarım kalmadı. Âh Ahmet Baba intikâmınızı aldınız.

Ahmet - İntikam mı? İntikam yalnız hâk Ta'âli Hazretlerine mahsusdur. Senin çektiğin ceza-yı amelindir. Fakat bununla beraber seni doyurmak borcumdur. Zirâ iyiliğe karşı fenâlık edenlere iyilik etmek lazımdır. Odamda fakirler için her vakit bir parça ekmek bulunur.

Dilenci - (İhtiyarın ayaklarına atılarak ellerini göğe doğru kaldırarak) Allah'im! Benim hayatımı al da mahv ettiğim bu ihtiyara ver. Âh! Beni mahcubiyetimden öldürecek. Ettiğim fenalığa bin kere nâdim oldum. Oldum ama..

Âh! Ne yapayım ki son pişmanlık fayda vermiyor.

Ahmet - Haydi şimdi bizim eve yürü, karnını doyurasın.

(Ali Bey'e hitaben) Benim 'âlicenap efendim. İşte oğlumu size bırakıyorum. Fakat beni her gün gelip görmesini tenbih eylemenizi rica ederim.

Salim - (Büyük pederinin kollarına atılarak) Her gün pederim. Sizi her gün görmeye geleceğim. (İhtiyar, Salim, dilenci giderler.)

Beşinci Meclis

Ali Bey - Şefik

Ali Bey - (...) Ehemmiyet vermediğin bu halleri gördün mü?

Şefik - Pederim Allah aşkına olsun üstüme varmayın. Zira söylediğime bin kere nâdim oldum.

Ali Bey - Oğlum işte gördüğün veçhile insan hiçbir vakit servetine mağrur olmamalıdır. Zira servet mahv olur. Fakat ilmin mahv olması kâbil değildir. Dünyada bir insan için lâzım gelen şey namus ve ilm ve ma'rifettir. Bu üç şeyin bir adamda bulunması

hazineler cem'inden iyidir. Zirâ hazineler bir günde mahv olur. Fakat namus ve ilim ve ma'rifetin olduktan sonra dahi asârı bâki kalır.

Charles Lauren

Mütercimi: Mekteb-i Terakki mezunlarından Selanikli İsmail Ata.